

gno impetu firmissimæ deliberationis non peccandi in Deum, laqueum tentationis frangit, et liberata volat, et cum jubilatione canit: « Adjuvatorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœ-

lum et terram. » De hoc modo evadendi scribit S. Cyprianus in lib. *De Exhortatione martyris*, cap. ult. Has cogitationes quas persecutio potest vincere? quæ tormenta superare?

PSALMUS CXXV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion; non commovebitur in æternum, qui habitat 2. in Jerusalem.

Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc et usque in sæculum.

3. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, ut non extendant justus ad iniquitatem manus suas.

4. Benefac, Domine, bonis et rectis corde.

5. Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israel.

Argumentum. — Hanc improbabilis Tilingii conjectura est, hunc Psalmum scriptum esse, postquam Samaritani magnam Judæorum multitudinem ad sese pellerent, imprimis proceres quosdam: cf. *Nehem.* vi, 12, 13; xiii. Hoc igitur presenti carmine vitem spectasse, ut magis confirmaret eos, qui neque inimicis hostium, neque blanditiis aut corruptionibus seduci se passi fuerint ad prodendum, impia defectione ad Samaritanos, communem populi Judaici causam. Strophae duæ: 1-3, 4-5.

1. *Canticum ascensionum.*

Qui confidunt in Jova, sunt instar montis Sionis, qui non movetur, in æternum sedet (stat).

2. Hierosolyma — montes circa eam sunt, et (ita) Jova circum populum suum est, ab hoc tempore et usque in æternum.

3. Neque enim residet sceptrum (dominatio) improbitatis in sorte justorum, ne extendant justus ad pravitatem manus suas.

4. Bene fac, Jova, bonis, et rectis in cordibus ipsorum.

5. Et qui deflectunt in vias curvas suas, eos mittat (Maurer, *perdat*) Deus cum maleficis. Pax (vel *salus*) super Israellem!

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

In hoc Psalmo consilium bonum dat sanctus Propheta peregrinis ascendentibus in patriam, tum terrarum, tum caelestem. Consilium autem est, ut in Deo totam spem suam ponant. Deus enim potentissimus et fidelissimus est, neque unquam confundet sperantes in se, atque ad se toto desiderio preperantes.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. QUI CONFIDUNT IN DOMINO, SICUT MONS SION; NON COMMOVEBITUR IN ÆTERNUM, QUI HABITAT IN JERUSALEM.

Ponit initio Propheta generalem atque certissimam promissionem, eamque bis repetit ad majorem veritatis asserationem. Dicit igitur: « Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, » id est, omnes qui vere confidunt in Domino, erunt immobiles et securi, quocumque tandem ingruat tempestas, sicut est ipse mons Sion, qui non solum immobilis est, quia mons est, sed etiam quia Deo sacer et charissimus est. Addit repetens, et quasi explicans quod dixerat: « Non commovebitur in æternum, » qui habitat in Jerusalem; ubi quod dicitur, « non commovebitur in æternum, » respondet illis verbis: « Erit immobilis sicut mons Sion. Quod sequitur, « qui habitat in Jerusalem, » respondet illis, « qui confidunt in Domino. » Illi enim qui habitant cogitatione et spe in caelesti Jerusalem, ipsi sunt qui confidunt in Domino. Sic enim explicat fiducia in Deum in *Psalm.* xc: « Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei caeli commorabitur. » Quod attinet ad verba, in hebræo codice habetur alia interpunctio, et proinde alia ordinatio verborum. Sed quia interpunctio non erat in antiquis codicibus, sed a Rabbis addita est, ideo non tanti faciendum est, ut propter eam contemnamus interpunctionem Septuaginta Seniorum et latinæ nostræ Vulgate editionis. Præterea illud, *qui habitat in Jerusalem*, ambiguum est in hebræo, utrum ad montem Sion, an potius ad hominem confidentem in Deo referendum sit; sed interpretes Septuaginta declaraverunt referri ad hominem, non ad montem: nam *mons* græce est generis neutri; et illud, *qui*, tam græce, quam latine, est generis masculini. Adde quod *mons* non tam proprie dicitur habitare in civitate, quam homo. Quia vero non omnibus, qui habitant in terrena Jerusalem, convenit non commoveri in æternum, cum ipsa Jerusalem stare non potuerit in æternum; et quia habitare in Jerusalem, hoc loco idem est, quod *confidere in Domino*, ideo diximus cum S. Augustino

hic agi de habitatore caelestis Jerusalem per spem et desiderium, quomodo habitabant, qui dicebant: « Conversatio nostra in caelis est, » *Philipp.* cap. III.

2. MONTES IN CIRCUITU EJUS, ET DOMINUS IN CIRCUITU POPULI SUI, EX HOC NUNC ET USQUE IN SÆCULUM.

Probat quod dixit, montem Sion securum et stabilem esse, sed multo magis eos qui confidunt in Domino, siquidem Sion montes habet « in circuitu, » quasi pro muro; sed qui « confidit in Domino, » ipsum Dominum omnipotentem habet in circuitu; et montes, qui Sion montem circumdant, complanari possunt et cadere; sed Dominus in circuitu est populi « ex hoc nunc et usque in sæculum. » Sententia igitur horum duorum versiculorum est, omnes qui confidunt in Domino, securos esse debere, quia Dominus protegit eos ab omni malo; et quamvis interdum temporaliter affligantur, id etiam cooperatur illis in bonum; et si forte permittit Deus illis auferri divitias, vel sanitatem, vel aliquid ejusmodi, ponit aliquid melius, id est, patientiam et consolationem cum merito gloriæ sempiternæ. Sed hoc loco per confidentiam non debet intelligi vana presumpcio, sed fiducia illa, quæ ex fide non ficta, ex corde puro, ex conscientia bona, ex dilectione ferventi nasci solet.

3. QUIA NON RELINQUET DOMINUS VIRGAM PECCATORUM SUPER SORTEM JUSTORUM, UT NON EXTENDANT JUSTI AD INIQUITATEM MANUS SUAS.

Explicat paulo clarius qua ratione Dominus protegat confidentes in adjutorio ipsius. Quod si, inquit, permittet Dominus aliquando justis de causis, iniquos dominari piis, non diu hoc permittet, ne pii desperantes incipiant etiam ipsi facere opera impiorum; sic igitur ait: « Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, » id est, dabit quidem aliquando Dominus impiis virgam, id est sceptrum, quod est insigne potestatis, « super sortem, » id est, super hæreditatem, sive partem et portionem « jus-

torum; » sed non diu relinquit virgam in manu impiorum. In hebræo est ad verbum: *Non requiescet virga peccatoris super sortem justorum*, quæ verba eundem habent sensum; sed metaphora *quietis* eleganter explicat brevitatem temporis, quo peccatores permittuntur regnare super justos: quamvis enim tempus quo regnant impii super justos, longum videri possit illis qui non cogitant æternitatem, tamen illis qui certi sunt ex divina promissione regnum Sanctorum cum Christo sine fine duraturum, momentaneum videtur omne quod finem habet. Ait igitur: « Non requiescet virga peccatoris super sortem justorum, » id est, erit quidem potestas peccatoris aliquando super justos ad eorum probationem, vel exercitationem, vel correctionem; sed erit quasi stans, non sedens; transitura, non manens; temporalis, non æterna. « Ut non extendant justis ad iniquitatem manus suas, » hoc est, ne justis non perseverent in justitia, si videant felicitatem iniquorum tam esse diuturnam, ut credi possit nullum finem habitura.

Vers. 4. 4. BENEFAC, DOMINE, BONIS ET RECTIS CORDE.

Quia dixerat periculum esse ne justis scandalum paterentur ex nimis diuturna potestate iniquorum, convertit se ad Deum, atque precatur ut benefaciat bonis, liberando videlicet eos velociter a potestate impiorum, aut certe patientiam illis et consolationem internam copiose suppeditando; et simul admonet ac docet illos vere esse bonos, qui sunt « recti corde, » id est, qui non scandalizantur de iudiciis Dei, sed in bonam partem accipiunt omnia quæ Deus facit, etiamsi permittat impios dominari quantumvis diuturno tempore. Illi enim sunt recti corde, qui conformant cor suum, id est, iudicium et voluntatem, cum rectissima regula iudicii et voluntatis Dei, etiamsi non intelligant cur Deus hoc aut illud faciat, vel fieri permittat; de his scribitur in alio Psalmo: « Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde! » Isti enim acquiescunt in omnibus Deo, et placet illis Deus, et illi faciunt Deo, quomodo lignum rectum in pavimento recto optime collocatur et quiescit; lignum autem distortum non potest collocari, nee quiescere, nisi in loco distorto.

PSALMUS CXXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. V. — 1. *Canticum graduum.*

In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati.

2. Tunc repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione.

Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum istis.

3. DECLINANTES AUTEM IN OBLIGATIONES, AD-
DUCEAT DOMINUS CUM OPERANTIBUS INIQUITATEM:
PAX SUPER ISRAEL.

Occasione ultimi verbi versiculi superioris, quo bona optabantur rectis corde, subiungit Propheta terribilem comminationem illis qui declinant a rectitudine cordis, ac dicit eos, qui declinant a rectitudine ad tortuositatem, et in persecutione vel tribulatione perdunt sustententiam, ac vel per fidem negant, vel de Deo queruntur ac murmurant, eos « cum operantibus iniquitatem, » id est, cum ipsis persecutoribus atque impiis hominibus, in iudicium adducendos, quoniam, ut ait S. Jacobus cap. II: « Qui totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus; » et tum demum separatis omnibus malis de medio bonorum, pax vera et sempiterna erit « super Israel, » id est, super populum Dei. Hoc loco magna est questio de verbo illo *obligationes*, et quidem alii alia dicunt: sed ego, ut permitto unumquemque abundare in sensu suo, ita si debeat hic versiculus coherere cum superiore, et si conciliandi sunt codices latini cum græcis et hebræis, nihil dubito quin latinus interpres scripserit *obligationes*, non tam respiciens ad rem quæ ligatur et stringitur per obligationem, quam ad ipsam obliquitatem et tortuositatem, quæ cernitur in fune, dum aliquid ligatur; neque enim obligari potest aliquid, nisi funis, alioqui directus, torqueatur, et in circulos duceatur. Id ita esse, primo, colligitur ex voce hebraica, quæ proprie *obliquitatem* significat, et a S. Hieronymo redditur *prævitatem*; deinde ex voce græca, quam Euthymius explicat per obliquitatem et perversitatem. Denique ex ratione continuationis: nam si per *obligationes* intelligamus obligationes ad aliquid faciendum, ut sunt vota, juramenta, promissa, pacta, et similia, vix percipi poterit quod sibi hoc loco Propheta velit; si vero per *obligationes* intelligantur nodi et tortuositates quæ opponuntur rectitudini cordis, de qua proxime fuerat locutus, omnia optime cohererebunt. Interpres igitur Vulgatus obscure quidem, sed vere et proprie locutus est.

V. S. H. — *Canticum graduum.*

Cum converteret Dominus captivitatem Sion; facti sumus quasi somniantes.

Tunc implebitur risu os nostrum, et lingua nostra laude.

Tunc dicent in gentibus: Magnificavit Dominus facere cum istis.

3. Magnificavit Dominus facere nobiscum: Magnificavit Dominus facere nobiscum; facti sumus sicut latantes.

4. Converte, Domine, captivitatem nostram, sicut torrentis in austro. Convertere, Domine, captivitatem nostram, sicut rivos in austro.

5. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.

6. Euntes ibant et flebant, mitentes semina sua: Qui ambulans ibat et flebat, portans ad seminandum sementem, veniens veniet in exultatione, portans manipulos suos.

Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

Argumentum. — « Compositum est carmen, quum pars populi exilio Babilonico redisset. Strophæ duæ: vers. 1-3, quanta fuit lætitia nostra, quomodo exilio nos Jova reduceret! 4-6, revoca, Jova, cæteros quoque omnes, ut flebile tempus fortuna sequatur melior. » Maurer. Alius tamen cum Hengstenberg censet, in secunda strophæ (vers. 4) non cæterorum captivorum reditum peti, sed liberationis perfectionem, nempe ut Judei in patriam reversi a Samaritanorum persecutione liberentur.

1. Canticum ascensionum.

Quum se (suum favorem) vertit Jova ad captivitatem (captivos) Sionis, fuimus ut somniantes.

2. Tunc plenum fuit risu os nostrum, et lingua nostra clamore læto; tunc dixerunt inter gentes: « Præclare egit Jova cum istis. »

3. Præclare Jova egerat nobiscum, eramus læti.

4. Verte te, Jova, ad captivitatem (calamitatem) nostram, ita sis nobis, ut torrentis in austro (regionibus æstu solis exsiccatis).

5. Qui serunt cum lacrymis (inter lacrymas), cum læto clamore metent (alios metant).

6. Vadit (propr. vadendo), vadit et flet (propr. flendo), qui portat tractum (gall. *la poignée*, vel *le jet*) seminis; venit, venit (alios, *veniat, veniat*) cum læto clamore, qui portat manipulos suos.

NOTE.

Vers. 1. Maurer, *quum reduceret Jova captivos*, etc.; Ewaldus, *quum Jova convertit*, puta in meliorem statum; Hengstenberg, *quando Dominus se vertit ad reversionem*, etc. — Vers. 3. Maurer, *egit, sumus*. — Vers. 4. Alius: *Opes copiosas largire nobis, ut copiosæ sunt aquæ torrentium australium*. Ewaldus, *convertere, Jova, nostras calamitates, quasi torrentes in terras siccitas inducens*. Maurer, *reduc, Jova, captivos (cæteros) nostros, ut torrentes in austro*, i. e. quemadmodum qui in terris calidis per æstatem exsiccati erant torrentes pluvio anni tempore aquis se replent terramque aridam iterum irrigant, sic fac, o Jova, ut desolata hæc terra suis iterum repleatur incolis, a suis iterum excolatur colonis. — Vers. 5. Proverbialis sententia, quæ significatur, *tristibus læta solere succedere*. Similitudo deprompta est a seminantibus, quibus, dum terræ semina committunt, adversa quæque occurrant, quæ lacrymas sepe cient pauperulo agricolæ, qui incertum messis proventum reputat; quas ipsas tamen molestias lætissima messis excipit atque compensat.

Vers. 6. 6. QUI SEMINANT IN LACRYMIS, IN EXULTATIONE METENT.

Posteaquam rogavit Propheta Deum, ut reducat ad patriam omnes captivos, exhortatur ipsos captivos, ut libenter suscipiant laborem ambulandi et ascendendi, neque retineantur amore earum rerum, quas in terra aliena possidebant, quoniam in patria sua multo plura et meliora invenient. Utitur autem similitudine aptissima seminantis et metentis. Seminans enim ordinario in lacrymis seminat, id est, cum dolore et gemitu, quia cogit triticum suum projicere in terram, neque scit an unquam illud recuperabit, ac proinde videtur laborare et fatigari, ut opes suas amittat: sed quando messis venit, cum magno gaudio metit, quia videt triticum suum, quod videbatur dum seminaretur, amissum, non solum non perisse, sed cum maximo fenore redditum sibi fuisse. Sed haec exhortatio apud spirituales peregrinos praecipue locum habet. Qui enim captivitatem diligunt, et amore mundi capti, de caelesti patria nihil cogitant, si existimant justorum iter ad caelum, nihil esse aliud nisi iacturam et detrimentum. Qui enim vere peregrini sunt, et ad patriam caelestem ascendunt, opes suas pauperibus largiuntur, qui nunquam restituent, sine pretio vel premio laborant, ut fratres suos doceant, ut Apostolus faciebat, sponte seipsi voluptatibus privant: quae stultitia esse videtur illis qui nesciunt quid ista pariant. Sed hoc nihil est aliud, nisi seminare in lacrymis, ut postea tempore suo cum exultatione metant: quod si ii, qui captivitatem adhuc amant, attente considerarent, certe ipsi etiam mutato consilio, ascendere inciperent, et sua omnia, licet cum sensu aliquo doloris, interim seminarent, ut paulo post in caelesti patria cum exultatione meterent.

Vers. 7. 7. EUNTES IBANT ET FLEBANT, MITTENTES SEMINA SUA.

Vers. 8. 8. VENIENTES AUTEM VENIENT CUM EXULTATIONE, PORTANTES MANIPULOS SUOS.

Describit paulo fusius et elarius morem seminantis et metentis. « Euntes, inquit, ibant, » id est, rustici ex domo sua exeuntes ibant ad agrum, « et flebant mittentes semina sua, » id est, cum dolore spargebant triticum suum in terram, videntes se privari interim opibus suis non sine dolore quaesitis. Sed postea « venientes » ex agro tempore messis, « veniant » domum « cum exul-

tatione portantes manipulos suos, » id est, referentes pro paucis granis integros manipulos spicarum. Neque curavit Propheta similitudinem applicare, quia facile erat unicuique id per se facere. Utitur haec eadem similitudine Apostolus II Cor. ix: « Qui parce seminat, parce et metet. » Et quoniam similitudo admirabilis est, non erit inuito considerare quibus in rebus semen cum eleemosyna comparatur, ut magis animentur qui ascensionem in corde suo disponunt ad opes suas libentissime cum pauperibus communicandas. Primum igitur granum, quod seminat, res est exigua, et tamen producit tantam granorum multitudinem, ut incredibile videatur: sic etiam eleemosyna res est in se vilis, cum sit actio humana et temporaria, et per organum corporis corruptibilis facta, et tamen producit non multas pecunias, aut panes, aut vestes, sed regnum sempiternum: quomodo si granum tritici seminatum non produceret spicam triticeam, sed spicam auream plenam, gemmis pretiosis loco granorum. Deinde granum seminatum debet corrumpi et perdi, alioqui non nasceretur, iuxta illud Evangelii: « Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: » sic eleemosyna debet donari, non commutari, et donari iis qui non possunt retribuere; denique debet amitti ac perdi sine ulla spe recuperationis in hac vita: ita enim corrupta et perdita iterum nascitur, et fructum plurimum parit in aeterna vita. Denique seminatum granum eget sole et pluvia, ut germinare possit: sic etiam eleemosyna, ut alia omnia bona opera, eget sole divinae gratiae et pluvia sanguinis Mediatoris, id est, requirunt, si meritoria esse debeant, ut fiant ex gratia Dei, quae nascitur ex Christi sanguine: tunc enim res in se minima efficitur maxima ratione virtutis, quam ex gratia recipit; et sic non solum meritoria de congruo, sed etiam de condigno, ut scholae loquuntur, meritoria est vite aeterna. Sed hoc interest inter actionem tritici, et distributionem eleemosynae recte factam, quod plurima sunt, quae facere possunt, ut qui seminavit in lacrymis triticum, in exultatione non metat: nam et potest seminatum granum deficiente imbre non nasci; et potest natum a bruchis, vel nebulis corrumpi; et potest jam maturum a furibus diripi, vel incendio perdi. At eleemosyna ex charitate facta, salva est, quippe in caelo reconditur, ubi nec bruchi, neque nebulae, neque fures accessum ullum habent. Igitur qui spirituale semen in lacrymis seminat, in exultatione fructum magnum sine ulla dubitatione metet.

PSALMUS CXXVII

SECUNDUM HEBREOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum Salomonis.*

Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt qui aedificant eam.

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

2. Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris:

Cum dederit dilectis suis somnum:

3. Ecce haereditas Domini, filii, merces, fructus ventris.

4. Sicut sagittae in manu potentis, ita filii excussorum.

5. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cum loquatur inimicis suis in porta.

Argumentum. — Docet, nihil proficere hominum labores, nisi Deo juvante, itaque ex Jova pendere habitationem, securitatem, questum, victum, liberorum stirpem.

1. *Canticum ascensionum, Salomonis carmen.*

Nisi Jova exstruat domum, frustra laborant (gall. *se fatiguent*) structores ejus in eo (labore); nisi Jova custodiat urbem, frustra vigilat custos.

2. Frustra vobis est, o matutinantes surgere, retardantes sedere (quiescere a labore), comedentes panem laborum: sic dat Jova dilecto suo per somnum.

3. Ecce donum (propr. *haereditas*) Jovae sunt liberi, praemium est fructus uteri.

4. Sicut sagittae in manu herois, sic sunt filii juventutis.

5. Beatus vir, qui implevit pharetram suam illis (sagittis)!

Non confundentur quando dicent (causam) cum inimicis suis in porta.

NOTE.

Vers. 1. *In eo*: Maurer, *in ea*, domo scilicet. — Vers. 2. Alii, *morantes sedendo*, operi faciendo in seram usque noctem assidentes. *Laborum*, magno labore paratum. *Sic*, i. e. tot ac talia bona, quot et qualia vos multa opera queritis. *Rosemull. ita dabit dilecto suo somnum*: *ita*, i. e. quemadmodum vos frustra fatigamini, ut vix pauxillum somno et quieti indulgeatis, ita e diverso Deus iis, quos diligit, quiete e sine curis dormire concedit. Alius, *vere* (perfecto) *dat Deus dilectis suis somnum*. — Vers. 4. *Lyriceorum more*, expalliat vates, docens quantum bonum sit educasse liberos. *Filii juventutis*, quos quis juvenis genuit, i. e. adulti et robustiores, quales firmissimum praesidium solent esse domus paterna et senescentium parentum, quod ipsum significatur eo, quod dicuntur esse *sicut sagitta in manu herois*. Alius

eum *Vulg. filii excussorum*, puta qui plurimis sermibus vexantur, ut *neorum* sit part. *psal* verbi נָקַר *excussit*. Cæterum hæc filiorum cum hastilibus comparatio Arabibus etiam familiaris est. — Vers. 3. *Confundentur*, i. e. causa cadent, puta patres talibus filiis stipati. Alii ad filios referunt, ob plural. numerum, sed sine idonea causa, eodem tamen sensu.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum Salomonis.

Psalmi
hujus
obscuri-
tas.

Psalmus hic semper mihi visus est supra modum obscurus, et nunc etiam post longum studium fateor me non perfecte assequi litteralem sensum. Probabilior exposito videtur esse illa, quam tradiderunt Græci. S. Joannes Chrysostomus, Theodoratus et Euthymius, quod videlicet pertinet hæc prophætica exhortatio, sive admonitio, ad populum Hebræorum post reversionem a captivitate Babylonica, quando laborabat in ædificanda domo Dei, et restauranda civitate Jerusalem, et a vicinis gentibus toto foro illo tempore vexabatur et impediabatur. Hæc etiam pertinere videtur titulus: *Canticum graduum Salomonis*; tribuitur enim Salomoni hæc adhortatio, quoniam ipse prior ædificavit domum Domini et civitatem Jerusalem amplificavit, et multis bonis replevit. Ipse igitur commode introducit, qui admonet Zorobabilem, qui fuit quasi alter Salomon, quomodo se gerere debeat in domo et civitate reædificanda, custodienda et amplificanda. Sed altiore sensus verus Salomon, id est *pacificus*, Christus, qui est *pax nostra*, juxta Apostolum, admonet eos qui ad veram pacem aspirant, et aspirando ascendunt de valle lacrymarum ad visionem pacis, Jerusalem celestem, quomodo debeant ædificare et custodire domum, sive civitatem Ecclesiæ; tum etiam quia unusquisque sibi per bona opera domum ædificare debet in celo, cumque custodire, ut ad eam suo tempore feliciter inhabitandam, perpetuoque possidendam, ascendat. Scio nonnunquam in Scripturis, per *ædificationem domus*, intelligi *fecunditatem sive copiam filiorum*. Sed hæc Psalmum communis expositionis Patrum de vera domo Dei, id est, de templo, sive materiali, sive mystico, non de carnali filiorum copia intelligendum esse docuit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. NISI DOMINUS ÆDIFICAVERIT DOMUM, IN VANUM LABORAVERUNT QUI ÆDIFICANT EAM.

Hæc dicuntur Judæis ædificantibus domum Dei, id est templum, quando infeliciter opus procedebat, impediens vicinis gentibus, ut scribitur in I lib. *Esdrae*. Admonentur autem, ut cogitent, nihil valere opera hominum, nisi primarius ædificator Deus adsit; et ideo non solum operentur manibus, sed etiam corde et ore Deum invocent, et in ejus adjutorio præcipue fiant. « Nisi Dominus ædificaverit domum, » id est, nisi Dominus invocatus cum fiducia operantibus adfuerit, « In vanum laboraverunt qui ædificant eam, » id est, omnis labor frustra consumptus est, et frustra etiam deinceps consumitur. Hæc eadem dicuntur præpositis Ecclesiæ, qui predicatione verbi Dei convertere nituntur homines ad Deum, et ex his templum Domini, id est Ecclesiam, ædificare, juxta illud I *Corinth.* III: « Dei ædificatio estis; » et ibidem: « Ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superædificat; » sed nisi adsit ille principalis architectus, qui dixit *Matth.* XIV: « Super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam, » in vanum ædificant homines, frustra prædicant doctores verbi Dei, dicente Domino: « Sine me nihil potestis facere, » *Joan.* XVI. Denique dicuntur eadem unicuique nostrum, qui domum nobis per actus fidei, spei et charitatis in celo ædificare

debemus: domus enim Dei, ut S. Augustinus ait *serm.* 22 *De Verbis Apostoli*, credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur, neque ullus in celesti patria civis admittitur, qui talem domum non ante paraverit. Sed hæc domus magis orando et gemendo, quam operando fabricatur, quia « non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, » II *Cor.* III.

Vers. 2. 2. NISI DOMINUS CUSTODIERIT CIVITATEM, FRUSTRA VIGILAT, QUI CUSTODIT EAM.

Cum civitas Hierusalem post captivitatem ædificaretur, simul ædificanda et simul custodienda erat, ut testatur Scriptura in lib. II *Esdrae*. Centes enim que in circuitu erant, non solum impedire conabantur ædificationem, sed etiam demoliri quod ædificatum fuerat: et ideo filii Israel una manu gladium tenebant, altera faciabant opus, et multi eorum dispositi ad custodiendum, perpetuas agebant exorbias. Sed nihilominus tot vigilis suis nihil profecerunt, nisi Dominus civitatem custodire voluisset. Hoc idem contingere certum est præpositis Ecclesiæ, qui simul ædificare Ecclesiam, et simul custodire debent: verisamur enim in medio inimicorum, qui nihil magis oderunt, quam Ecclesiæ amplificationem. Et quamvis episcopis ad hoc detur in Ecclesia locus alior, ut quasi e specula omnia prospicere, et populum custodire possint, tamen neque corda

penetrant, neque ubique cum omnibus esse possunt; ideo « nisi Dominus custodiat civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. » Hoc ipsum singulis nobis accidere solet, ut dum per bona opera domum nobis ædificamus, non desint hostes, qui variis tentationibus destruere moliantur ædificum inchoatum; unde nos Apostolus armat, scribens *Ephes.* cap. VI, dum dicit: « Accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo; » et infra: « In omnibus sumentes scutum fidei, in quo positus omnia tela nequissimi ignea extinguere. » Sed nisi Dominus nobis adsit, et nos sæpe dormitantes custodiat, et pro nobis pugnet, frustra erit omnis labor noster.

Vers. 3. 3. VANUM EST VOBIS ANTE LUCEM SURGERE: SURGITE POSTQUAM SEDERITIS, QUI MANDUCATIS PANEM DOLORIS.

Filii Israel præ nimia sollicitudine, dum in angustiis essent, ante lucem opus ædificationis aggrediebantur, ideo monet illos Spiritus Sanctus nihil profuturum quod ante lucem operari incipiant, nisi Dominus illis adfuerit; sed si Dominum adjutorem habuerint, et in illo spem suam posuerint, opus prospere successurum, etiamsi post necessariam quietem, orto jam sole operi se accingant. « Vanum, inquit, est vobis ante lucem surgere, » ad opus videlicet ædificationis prosequendum; ubi subintelligendum est: Nisi Dominus ædificaverit domum, vel « custodierit civitatem; » et ideo confidentes in Domino, et illum assidue invocantes, « surgite postquam sederitis, » id est, postnocturnam atque necessariam quietem, surgite ad opus, « qui manducatis panem doloris, » id est, vos, qui in angustia et oppressione nunc vivitis propter infestationem continuam inimicorum. Sed in sensu magis intento a Spiritu Sancto momentur præpositi Ecclesiæ, et singuli etiam fideles, ut in ædificanda domo, sive communi, sive particulari, non magis fidant operationi, quam orationi; sed imitentur Dominum, qui per noctes vigilabat in oratione, juxta illud *Luc.* VI: « Erat pernoctans in oratione Dei; » et interdiu conacionabatur, et miraculis sermonem confirmabat; necnon Apostolos imitentur, qui in *Act.* cap. VI, dicunt: « Nos autem orationi et ministerio verbi instantes erimus. » « Vanum, inquit, vobis est ante lucem surgere, » id est, totum tempus consumere in ædificatione vel custodia. « Surgite postquam sederitis, » id est, surgite ad opus postquam sederitis, vacantes quieti contemplationis et orationis. « Qui manducatis panem doloris, » id est vos, qui præ desiderio celestis patriæ assidue gemitis et dicitis: « Fugerunt mihi lacryme mea panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus? » Qui enim valde amat, dum non possunt frui præsentia rei amate, sustentantur interim desiderio et gemitu, et eo modo lacryme fiunt illis panes die ac nocte, id est, in prandio et cena.

In hebræo non habetur illud, *surgite*; sed videtur Septuaginta legisse paulo aliter quam nunc habebatur in nostris codicibus; ubi enim nunc est *קָם*, id est *surgere*, ipsi videtur legisse *קָמוּ*, *surgite*; et quamvis Euthymius ex græco codice legat *surgere*, tamen veteres Patres legunt *surgite*, ut S. Hieronymus et S. Augustinus in *Commentario*; et videtur etiam S. Joannes Chrysostomus ita legisse. Denique ita legit S. Hilarius, qui, ut S. Hieronymus scribit in lib. *De Scripturis Ecclesiasticis*, imitatus est Origenem in explanatione Psalmorum. Certum autem est Origenem et alios veteres Græcos et Latinos habuisse codices correctiores, quam unus Euthymius habuerit, nisi forte Euthymius etiam legerit *surgite*, sed corruptione putaverit esse textum, unius litteræ mutatione: nam *ἐγείρεσθε* est *surgere*, et *ἐγείρεσθε* est *surgite*.

Vers. 4. 4. CUM DEDERIT DILECTIS SUIS SOMNUM, ECCE HEREDITAS DOMINI, FILII MERCE, FRUCTUS VENTRIS.

Post exhortationem et admonitionem, addit Propheta consolationem, prædicans, fore ut post præsentem tribulationem, det Dominus pacem et quietem populo suo, et tunc filios Israel manifeste futuros Dei hereditatem, et potentissimos atque fortissimos, ut nullos deinceps hostes passuri sint; quæ Propheta respicit novum populum, id est, Ecclesiam Christi, cujus typus erat templum, et civitas ipsa Hierusalem. Nam, ut S. Augustinus demonstrat lib. XVIII *De Civitate Dei*, cap. XLV, Judæis post civitatis et templi instaurationem omnia in deterius prolapsa sunt, donec per Vespasianum et Titum iterum civitas eversa, et templum incensum fuit. Ait igitur: « Cum dederit dilectis suis somnum, » id est, cum pacem et quietem Dominus populo suo dederit, mittens ad illos verum Salomonem, qui templum verum, id est, Ecclesiam suam fundabit et propagabit, atque ipsos etiam imperatores orbis terræ illi subiciet. « Ecce hereditas Domini, filii merces fructus ventris, » id est, ecce tunc apparebit, quod hereditas Domini erunt filii plurimi, juxta illud *Psalm.* II: « Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ; » et « merces » ejusdem Christi Domini erit « fructus ventris, » filii videlicet plurimi, juxta illud *Isai.* LIII: « Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum. » Nam, ut sæpe monuimus, frequentissime in Psalmis id ipsum bis repetitur. Itaque idem est, *hereditas Domini filii*, et *merces fructus ventris*, id est, Christi Domini hereditas et merces erunt multi filii, qui nihil aliud sunt, nisi fructus ventris. Atque hæc expositio est conformis hebræo textui, ubi vox illa, *fructus*, est nominativa casus, non genitivus; sed in editione græca vox *fructus* est casus genitivi, et ideo juxta græcum codicem sensus erit, quod filiorum multi-

Tem-
plum in-
censum
et eversa
civitas
sub
Titio et
Vespasiano.

tudo erit *hereditas Domini, et merces* Christi, qui Christus vere proprieque *fructus ventris* fuit, cum non ex viro, sed ex sola Virgine ortum habuerit; et hæc fortasse verior est expositio, quoniam verbum hebraicum potest mutatis punctis reddi per genitivum, sed verbum græcum non potest reddi per nominativum. Proinde si codices omnes conciliandi sint, hæc posterior expositio priori anteponenda erit. Jam vero si Psalmus explicetur secundum altiore sensum, in hoc versiculo prædicatur felicitas celestis Hierusalem, quæ post somnum mortis temporariæ in resurrectione manet eos, qui sicut oportebat ad patriam sempiternam passibus amoris et fidei ascendere properarunt. Ait igitur: « Cum dederit dilectis suis somnum, » id est, cum post varios labores et certamina dederit Deus omnibus dilectis suis, tam prepositis Ecclesiæ ædificatori- bus, quam privatis fidelibus domum sibi per opera bona fabricantibus, somnum beatæ mortis, « ecce hereditas Domini, filii merces fructus ventris, » id est, tunc apparebit in die ultimi judicii, quod filii Dei sint ipsius Dei hereditas, quia tunc dilecti salutem æternam consequentur, et post hoc transibunt in æternam Dei possessionem et hereditatem; et iidem filii erunt merces Christi, qui est « fructus ventris, » quia salus electorum est Christi merces: ipse est enim, qui gratiam et gloriam electis suis patiando et moriendo promeruit. Non multum autem refert, quod in hebræo habetur, *sic dabit dilecto suo somnum*, pro eo quod nos habemus in græca et latina versione, *cum dederit dilectis suis somnum*; nam particula hebraica כן multa significat, nimirum *sic, vere, tunc, etc.* Hæc reddi potest, *tunc dabit*, id est, post illas tribulationes dabit, et sensus in idem recidit; vox autem לידו *vidido, dilecto suo*, potest etiam legi *levidan, dilectis suis*; et sic legunt Septuaginta et S. Hieronymus, qui habuerunt codices sine punctis, quæ a Rabbis postea addita sunt; et si forte necessario legendum esset, *dilecto suo*, exponeremus unicuique dilecto suo, vel dilecto populo suo, quod est idem cum eo quod nos habemus, *dilectis suis*.

Verb. 5. 5. Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii excussorum.

Declarat his verbis Propheta potentiam filiorum Christi, qui sunt ejus hereditas et merces, ac dicit fore potentissimos, quales sunt sagittæ in manu viri robustissimi, quæ maximo impetu jaciuntur, et omnia perempunt; loquitur autem de spirituali potentia servorum Christi, quæ non minus ornitur in actione quam in passione; nam et cum instar tonitruum et fulguris terrefaciunt, et convertunt infideles ad fidem, vel peccatores ad penitentiam, efficaciam prædicationis, splendorem sanctitatis et miraculorum virtute; et quando tormenta omnium generum, incredibili patientia et fortitudine, ad mortem usque decertantes pro

fide et pietate tolerant, quid sunt aliud nisi « sagittæ in manu potentis? » Sed cur filii isti tam fortes dicuntur *filii excussorum*? quia filii sunt hominum ejectionum et expulsorum a mundo quasi quisquiliæ et rejectamenta, videlicet filii Prophetarum et Apostolorum; nam de Prophetis Apostolus dicit *Hebr. xi*: « Alii vero ludibria et verbera experti, insuper et vincula, et carceres; tentati sunt, lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladii mortui sunt; circumierunt in melotis, et in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. » De Apostolis dicit idem Paulus, *I Cor. iv*: « Puto quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam mortui destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus; usque in hanc horam esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis cædimur, et instabiles sumus; et laboramus operantes manibus nostris. Maledicimur, et benedicimus; persecutionem patimur, et sustinemus; blasphemamur, et obsecramus, tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc. » Et tamen isti ita excussi, et rejecti, fortissimi fuerunt, et de mundo et de demonibus mirabiliter triumpharunt. Horum filii sunt omnes electi, qui sicut sagittæ in manu potentis hostes vulnerarunt et vicerunt. Scio locum istum varie tam a veteribus, quam a recentioribus exponi, sed, ut alias dixi, unusquisque in suo sensu abundet, ubi nullum subsit fidei periculum. Neque refert quod S. Hieronymus ex hebræo vertat, *filii juventutis*, ubi nos habemus, *filios excussorum*, et versionem suam defendat in epist. ad Marcellam. De questionibus super hunc Psalmum: nam vox hebraica utrumque significat, et *juventutem et excussorem*; proinde versio Septuaginta et nostra Vulgata editio non repugnant textui originali. Neque reprobamus S. Hieronymi intelligentiam, siquidem electi ut sunt *filii excussorum*, quia filii Prophetarum et Apostolorum a mundo reproborum, ita sunt etiam *filii juventutis*, quia sunt per regenerationem et renovationem juvenes facti, ac per hoc alacres, et fortes, et expediti ad bellum contra spirituales hostes. Sed in futuro sæculo, ac præsertim in die resurrectionis et ultimi judicii, maxime apparebit quam sint potentem isti *filii excussorum*, qui tunc per resurrectionem gloriosam erunt veri *filii juventutis*, quia « renovabuntur ut aquilæ juvenes » eorum: stabunt enim in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, » ut dicitur *Sap. v*; et adversarii « videntes turbabuntur timore horribili, et dicent: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, » etc. et *Psal. cxlix*: « Gladii accipites in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manibus ferreis, ut faciant in eis judicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis ejus. »

Verb. 6. 6. BEATUS VIR, QUI IMPLEVIT DESIDERIUM SUUM EX IPSIS: NON CONFUNDETUR, CUM LOQUETUR INIMICIS SUIS IN PORTA.

Concluditur Psalmus per epiphonema, acclamando ipsi Domino Christo: « Beatus vir, qui implevit desiderium suum ex ipsis, » id est, vere felix est ille, Christus videlicet, « qui implevit desiderium suum ex ipsis » filiis, quoniam perduxit ad finem desiderium suum, quod erat videndi salutem et gloriam filiorum suorum, pro quibus tam multa fecit et pertulit, et ideo « non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta, » id est, in ultimo judicio, quod exerebitur in amplissima porta, id est, in conventu totius mundi, « non confundetur, cum loquetur inimicis suis » demonibus et hominibus iniquis; sed eos potius confundet et convincet injustitiam et imbecillitatem: tota enim contentio Christi cum diabolo et ministris ejus, ab initio mundi usque ad finem, fuit circa salutem generis humani, quod totum ad inferos secum diabolus pertrahere semper conatus est. Atque ad hunc finem singulis ætatibus persecutiones Judæorum, paganorum, hereticorum, iniquorum omnis generis, adversus Ecclesiam excitavit. Sed cum in die judicii conspicietur tot millia electorum cum Christo gloriose regnantium et triumphantium, et justissimo coronatorum, et contra sublata erit iniquis omnis potestas, et ad æterna supplicia juste damnatis nulla spes erit bella renovandi, tunc ipse Christus non confundetur, sed confundet omnes inimicos suos. In hebræo habetur: *Beatus vir qui implevit pharetram suam ex ipsis sagittis* videlicet. Septuaginta Seniores maluerunt explicare metaphoram; et quia *implere pha-*

retam sagittis, significat *implere domum fortissimis filiis*, ideo maluerunt vertere: « Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis, » hoc est, pro voto et desiderio implevit domum suam filiis optimis et robustissimis. Illud autem, *non confundetur, cum loquetur inimicis suis*, in hebræo et græco codice vulgati varii sunt; sed utraque lectio vera est: nam et de Christo vere dicitur: « Non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta, » et de electis filiis Dei vere etiam dicitur: « Non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta, » cum scriptum sit *Sap. v*: « Tunc stabunt justi in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt. » Illud autem, *in porta*, interpretati sumus, *in ultimo judicio*, quoniam, ut diximus in explicatione psalmi cxvi, apud Hebræos in portis civitatum conveniebat multitudo populi ad judicia; et præterea ex doctrina S. Augustini in expositione hujus versiculi, *in porta loqui*, est, *publice loqui*, sicut loqui *in cubiculo*, est loqui occulte et secreta. Quoniam igitur ultimum judicium palam et publice, et in conspectu omnium hominum et angelorum fiet, rectissime dicitur *in porta fieri*, et Christus atque electi ejus recte *inimicis suis loqui* dicuntur *in porta*.

PSALMUS CXXVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Canticum graduum.

Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulat in viis ejus.

2. Laborem manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit.

3. Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.

Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ.

4. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

5. Benedicat tibi Dominus ex Sion, et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

6. Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.

V. s. h. — Canticum graduum.

Beatus omnium, qui timet Dominum, qui ambulat in viis ejus.

Laborem manuum tuarum [*h. palmarum*] cum comederis, beatus tu, et bene tibi erit.

Uxor tua sicut vitis fructifera in penetralibus domus tuæ.

Filii tui sicut germina olivarum, in circuitu mensæ tuæ.

Ecce sic benedicetur viro qui timet [*h. timentum*] Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion, et videas [*h. vide*] bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

Et videas filios filiorum tuorum, pacem [*h. pacem*] super Israel.

In per-
tatum
habent
judicia
quod He-
braeos.

Argumentum. — Duarum stropharum carmen: vers. 1-3, felicem hominem pium! privata pariter ille, 4-6, atque publica utitur salute.

1. Canticum ascensionum.

Beatus omnis, qui timet Jovam,
qui ambulat in viis ejus.

2. Laborem manuum tuarum nã tu comedes,
o te felicem et fortunatum!
3. Uxor tua ut vitis frugifera est
in penetralibus (intima parte) domus tuã;
filii tui ut surculi olearum (densi, vel late crescentes)
circum mensam tuam.
4. Ecce (considerate!), nam sic benedicetur vir,
qui timet Jovam.
5. Benedicet te Jova ex Sione,
et cum voluptate adspice felicitatem Hierosolymã
omnes dies vitã tuã.
6. Et adspice filios filiorum tuorum.
Pax (vel *salus*) super Israelen!

NOTE.

Vers. 1. Vel, *beatus omnis tu, qui times, etc.* — Vers. 2. Oratio convertitur ad ipsum pium. *O te, etc.*, vel, *beatus es tu, et bonum est tibi.* — Vers. 3. « Uxorem ideo cum vite conferri vult Kimchi, quod, ut vitis omnium arborum sola intra domum plantari potest, ita tamen ut illius rami foras mittantur, quo calore solis gaudeant; ita uxor domi delitescere seque continere debeat, nec unquam in publicum prodire, sed liberos foras ad obeunda domestica mittere, non secus ac vitis domi satã rami foras mittuntur. Simplicius dicere, conferri uxorem cum vite propter fecunditatem, quã maxime in vite commendatur. Per hæc verba, in *intiora domus tuã*, significare vult, honestam et pudicam matronam domi se continere clausam, non foras vagari sicut meretrices, » etc. Mutius. — Vers. 5. *Adspice*, imperativus est fidenter promittentis.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

Videtur hic Psalmus S. Hilario et S. Augustino juxta litterã corticem ita de temporalibus bonis, quorum promissio propria Testamenti veteris est, agere ut necessariam sit mysticam sensum invenire, si ad christianorum mores accommodari debeat. Sed fortasse non erit difficile ita illum exponere, ut simul ad Testamentum vetus, et ad novum, ad bona Hierusalem terrenã et celestis pertineat. Est igitur argumentum hujus Psalmi, exhortatio ad pietatem, proposita ingenti mercede virtutis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. BEATI OMNES QUI TIMENT DOMINUM, QUI AMBULANT IN VIIS EJUS.

Docet Prophta redeantes a captivitate quomodo

se gerere debeant, si nolint iterum in captivitatem reverti, sed perpetuo frui bonis Hierusalem, quã doctrina utrisque peregrinis convenit, tam illis qui peregrinabantur a patria terrena, atque ad

eam ascendere cupiebant, quam iis qui peregrinantur a patria celesti, atque ad eam redire festinant. Ait igitur: « Beati omnes qui timent Dominum, » id est, illi omnes, sive viri, sive feminae, sive magni, sive parvi, sive nobiles, sive ignobiles, sive domini, sive servi, sive docti, sive indocti, denique omnes omnino nullis exceptis, tunc solum vere beati erunt, id est, fortunati, contenti, hilares, in optimo statu constituti, quem statum omnes desiderant, si Deum vere timerint, id est, si Deum offendere formidaverint, atque eo timore muniti, a Dei gratia, quã fons est omnium bonorum, nunquam exciderint. Signum autem sancti hujus timoris est, si « in viis ejus, » id est, in præceptis ejus ambulaverint. Nam timor iste sanctus ex amore procedit, et Dominus ait *Joan. xiv*: « Si diligitis me, mandata mea servate; » et iterum: « Qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me; » et iterum: « Qui non diligit me, sermones meos non servat. »

Vers. 2. 2. LABORES MANUUM TUARUM QUIA MANDUCABIS, BEATUS ES, ET BENE TIBI ERIT.

Incipit enumerare felicitates hominis timentis Deum, atque ad eum ipsum sermonem dirigit, dicens: Prima felicitas tua erit, quod « manducabis labores manuum tuarum, » id est, frueris iis bonis quã labore manuum, sive operum tuorum acquisieris. Quo loco diligenter considerandum est, non ponere Prophetam felicitatem piorum in magna copia divitiarum, sed in iis bonis quã proprio labore acquiruntur, quã ordinarie modica esse solent. Magnæ enim divitiæ, vel ex hæreditate parentum, vel ex rapina et usura, aliisque malis artibus plerumque habentur. Laudat S. Hieronymus in epist. ad *Heibianam*, Quæst. I, vulgatam illam sententiam: « Dives aut iniquus, aut iniqui hæres. » Quare idem Prophta in *Psal. xxxvi*, 46, dicit: « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas; » et in *Psal. lxxvii*: « Ecce ipsi peccatores, et abundantes in sæculo obtinuerunt divitias; » et in *Psal. cxliii*: « Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud, oves eorum fetosæ abundantes in egressibus suis, hoves eorum crasse, non est ruina maceria, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus. » Itaque S. David non Hebræis tantum, sed etiam christianis concionatur, cum non ponat felicitatem in magnis divitiis; sed in eo solum, quod vivant de suis justis laboribus: ubi duo vitia extrema reprehendit: unum, eorum qui labores aliorum manducant; alterum, eorum qui ne suum quidem laborem manducant, sed avare recondunt, ut divitias augeant. Illi igitur soli beati sunt, qui labores manuum suarum manducant. Quod si forte aliqui timentes Deum, et ambulantes in viis ejus, non possint frui bonis suis, sed esurire et sitire cogantur, quod bona sua ab aliis directã fuerint, non propterea falsa

erit promissio quã hoc loco habetur: nam si Deus quibusdam amicis suis permittit, ut cupiant saturari de micis quã cadunt de mensis divitum, ut de Lazaro mendico legitur *Luc. xvi*, et nemo illis eas micas tribuit, dat sine dubio illis Deus aliquid longe melius, videlicet « gaudium de tribulatione, » ut Apostolus dicit *ad Hebr. x*, « rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis; » et de se ipso dicit, *II Cor. vii*: « Superabundo gaudio in omni tribulatione nostra; » et tunc sensus hujus versiculi hic erit: « Laborem manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit, » id est, nunc manducabis laborem, id est, de gaudio laboris et tribulationis reficietis; postea vero de fructu ipso laboris, id est, de præmio bonorum operum saginaberis; et ideo nunc « beatus es » in spe, et postea « bene tibi erit, » in re. Atque hoc proprie pertinet ad spirituales peregrinos, qui gaudent tribulatione inopia et ærummarum, scientes quod « tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit, quia charitas Dei effusa est in cordibus nostris, » *Rom. v*. Quod attinet ad verba, in Hebræo est, *labores manuum*, ut nos habemus; sed in græco videtur esse, *labores fructuum*, et sic plurimi vertunt et legunt ex græco. Sed vox græca *καρπία*, « fructus, et votas manuum » significat. Proinde Septuaginta propriissime verterunt Hebræicam vocem *יָדָי*, quã proprie *votas manuum* significat. Igitur nostra editio Vulgata plane concordat cum originali Hebræico et cum editione Septuaginta.

3. UXOR TUA SICUT VITIS ABUNDANS IN LATERIBUS DOMUS TUÆ.

Hæc est altera felicitas timentis Deum, et ambulantis « in viis Domini, » quod si forte uxorem ducere voluerit, unam tantum ducet, camque non ad libidinem explendam, sed ad filiorum procreationem accipiet, ut Angelus Tobiam monuit dicens: « Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus; » et ipse Tobias vere dixit: « Domino, tu scis quia non luxuria causa accipio sororem meam conjugem, sed solo posteritatis amore, » *Tob. vi* et *viii*. Ait igitur: « Uxor tua, » non uxores, non concubinae tuæ, « sicut vitis abundans, » id est, multos pariens filios, ut vitis fecunda multos raemos, « in lateribus domus tuæ, » id est, intus manens, ut modesta et pudica, et curam domus interioris habens, dum vir de his quæ foris sunt, cogitat. S. Hieronymus vertit, in *penetralibus domus*, quoniam de lateribus interioribus hoc loco agitur. Sed quamvis hæc felicitas quædam sit, tamen ut intelligamus non magnam esse felicitatem, Deus multis magnisque amicis suis, etiam conjugatis, hanc felicitatem non dedit, ut Abrahamo et Saræ, Isaac et Rebecca, Zacharia et Elizabeth; multis etiam inspiravit desiderium et propositum sanctæ virginitatis, ut creditur de sanctis proph-

Virginitatis doctissima, et scilicet de B. Virgine Maria, S. Joanne Baptista, S. Joseph, et aliis prope infinitis, quos certe Deus non privasset felicitate conjugii et fecunditatis carnalis, si non esset virginitas donum longe excellentius. Adde quod sancti viri, qui vel conjuge caruerunt, vel sterilem sortiti sunt, non fuerunt privati felicitate fecunditatis, sed eam habuerunt alterius generis, et sine comparatione majorem. Christus imprimis, qui caput est omnium Sanctorum, non habuit carnalem uxorem, neque filios carnales, sed habuit tamen sponsam Ecclesiam, et filios spirituales innumerabiles. Sic etiam Abraham unum habuit filium ex Sara, sed per fidem factus est pater multarum gentium; omnes enim fideles filii Abrahæ dicuntur ab Apostolo, *Rom. iv.*; et quod mirabile est, viri sancti non solum patres, sed etiam matres sunt eorum quos ad fidem, vel ad penitentiam convertunt: patres enim sunt predicando verbo aut exemplo, et matres gemendo pro eis, et orando. Idem enim Apostolus *patrem* se dicit, *I Cor. iv.*, cum ait: «Non ut confundam vos hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo; nam etsi decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres, nam per Evangelium ego vos genui.» Alibi vero se *matrem* dicit, cum ait *ad Gal. iv.*: «Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis.» Quod si placet spiritualibus filiis assignare patrem et matrem, quamvis ab eodem homine generentur et pariantur, dicere poterimus *patrem* esse amorem Dei et proximi, *matrem* esse sapientiam; vere enim amor est, qui filios gignit; sed per sapientiam gignit, dum sapienter loquens, et Scripturas explanans persuadet auditoribus fidem, aut penitentiam. Sic enim de sapientia scribitur *Sap. viii.*: «Hanc amavi, et exquisivi a juventute mea, et quæsi sponsam mihi eam assumere, et amator factus sum fornice illius.»

VERB. 4. 4. FILII TUI SICUT NOVELLE OLIVARUM IN CIRCUITU MENSÆ TUÆ.

Tertia felicitas hic describitur, educatio videlicet filiorum. Viri enim timentes Deum, et ambulantes «in viis ejus,» non tantum filios multos, sed etiam bonos et bene moratos habebunt, quoniam ab infantia illos docebunt timere Deum, et ambulare «in viis ejus.» Sic igitur ait: «Filii tui sicut novelle olivarum,» id est, similes erunt arbusculis optimis, quales sunt oleæ, quæ semper virent, et fructum dulcissimum faciunt; non autem similes erunt rubis, aut spinis, aut sterilibus plantis; erunt autem «in circuito mensæ tuæ,» ut eos omnes simul videns, et cum eis convivens et convescens, majorem ex illis delectationem capias. Quæ omnia conveniunt etiam in filios spirituales, quos cum Pater Verbo Dei passit, et proficere videt, mirifice gaudet, et cum Apostolo dicit: «Gaudium meum et corona

mea, sic state in Domino charissimi.» *Philipp. iv.*

5. ECCE SIC BENEDICETUR HOMO QUI TIMET DOMINUM.

6. BENEDICAT TIBI DOMINUS EX SION, ET VIDEAS BONA JERUSALEM OMNIBUS DIEBUS VITÆ TUÆ.

7. ET VIDEAS FILIOS FILIORUM TUORUM, PACEM SUPER ISRAEL.

Quarta est hæc felicitas, quod videlicet vir timens Deum non solum de bonis propriis gaudium habere debeat, sed etiam de communibus. Ideo addit, quod ita sit a Deo, qui habitat in Sion, benedicendus, ut videat civitatem suam Hierusalem abundantem omnibus bonis, toto tempore vitæ suæ, et videat in ea civitate filios filiorum similiter beatos et felices; et denique pacem, quæ omnia bona conservat et custodit, stabilem videat super populum Israel. Sed alio sensu, et magis proprio, atque a Spiritu Sancto intento, hic describitur felicitas tanto major tribus superioribus, quantum distat cælum à terra, et Deus a creaturis: et propterea non eam narrando, sed predicando Propheta proponit. «Ecce,» inquit, præter omnia quæ dicta sunt, «sic benedicetur homo, qui timet Dominum,» nimirum dicitur illi: «Benedicat tibi Dominus ex Sion,» id est, non solum benedicat tibi Dominus de terra, temporalia bona tribuens, sed etiam benedicat ex monte sancto suo, ex altissimo habitaculo suo, tibi quæ prestat, ut a videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ suæ, id est, videas Deum, in quo sunt omnia bona Hierusalem, «omnibus diebus vitæ tuæ,» id est, in æternum, et in sæculum sæculi: nam cum anima sit immortalis, et corpus etiam post brevem somnum mortis temporalis sit resurrecturum ad vitam immortalem, certe bona quæ hic videmus, non videmus omnibus diebus vitæ nostræ, sed per minimam partem dierum vitæ nostræ, ut vere cum Jacob dicere possimus: «Dies vitæ nostræ,» quibus in terra peregrinamur, «pauci sunt et mali,» sed bona cælestis Hierusalem vere videbimus omnibus diebus vitæ nostræ, qui sine fine erunt: sicut etiam omnes iniqui videbunt mala Babylonis omnibus diebus æternæ mortis suæ. Neque mirum est, quod non dixerit Propheta: *Ut possideatis bona Hierusalem;* sed: «*Ut videas,»* quoniam vera bona Hierusalem videndo possidentur, siquidem in visione Dei perfecta beatitudo consistit. «Similes,» inquit Joannes in *I Epist. cap. v.* «ei erimus,» id est beatissimi et felicissimi, et quasi dii quidam, «quoniam videbimus eum sicuti est.» Accedit ad gaudium beatorum quod videbunt in patria illa cælesti «filios filiorum suorum,» id est, non solum illos quos ipsi per se Deo genuerunt, sed etiam, qui per filios suos spirituales, et per «filios filiorum,» usque ad mundi consummationem ad Deum adducti fuerint; et de omnibus, tanquam de propriis et ad se pertinentibus, gaude-

bunt. Denique accedit ad consummationem felicitatis, quod videbunt «pacem super Israel,» pacem firmam et stabilem, quæ securissimos reddet omnes habitatores Hierusalem usque in æternum: videbunt enim omnes suos inimicos perfecte sub-

jectos sub scabello pedum Christi, id est, in profundam gehennam detrusos, æternis vinculis alligatos: «terra enim scabellum est pedum Dei;» iniqui autem omnes sub terram conclusi jacebunt per sæcula sempiterna.

PSALMUS CXXIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*V. s. h. — *Canticum graduum.*

Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, dicit nunc Israel;

Sæpe expugnaverunt me ab adolescentia mea, dicit nunc Israel.

2. Sæpe expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi.

Sæpe expugnaverunt me ab adolescentia mea: sed non potuerunt mihi.

3. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam.

Supra cervicem meam arabant arantes, prolongaverunt sulcum suum.

4. Dominus justus concidit cervicem peccatorum.

Dominus justus concidet laqueos impiorum.

5. Confundantur et convertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.

Confundantur et revertantur retrorsum, omnes qui oderunt Sion.

6. Fiant sicut fenenum tectorum, quod priusquam evellatur, exaruit:

Fiat sicut fenenum tectorum, quod statim ut viruerit, arecit.

7. De quo non implevit manum suam, qui metit, et sinum suum qui manipulos colligit.

De quo non implebit manum suam messor, et sinum suum manipulos faciens.

8. Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio Domini super vos, benediximus vobis in nomine Domini.

De quo non dixerunt transeuntes: Benedictio Domini super vos, benediximus vobis in nomine Domini.

Argumentum. — Compositum carmen, quo tempore exilio redierant Judæi. Strophæ duæ: vers. 1-4, ex multis itisque gravissimis malis Israeliam Jova eripuit; 5-8, excidant (vel *excident*) ausis suis omnes illius hostes!

1. *Canticum ascensionum.*

Multum (multis vicibus) presserunt me inde a pueritia mea, dicit Israel:

2. Multum presserunt me inde a pueritia mea, neque tamen superarunt me.

3. Super dorsum meum ararunt (verberibus) aratores, longos duxerunt sulcos suos.

4. Jova justus est, abscondit funes improborum.

5. Confundantur (excidant ausis) et cedant retro omnes osores Sionis!

6. Sint ut gramen tectorum, quod, priusquam extrahat (aliquis), exarescit.

7. Quo (gramine) non implet manum suam messor, et (nec) sinum suum, qui colligit (Maurer, *colligat*) mergetus.

8. Nec dicunt prætereuntes :

« Benedictio Jovæ ad vos veniat!

Benedicimus (bene precamur) vobis in nomine Jovæ! »

NOTE.

Vers. 1. A pueritia mea, temporibus, quibus eram in Ægypto. — Vers. 3. Propr. longum spatium fecerunt sulcis, etc. — Vers. 6. Gramen tectum, quod in tectis planis edificiorum nascitur, sed altas radices non agit. Pro extrahat, alii efflorescat. Quam elegantem felicitatis fluxæ imaginem deinde vates exornat. — Vers. 8. Alius, et sint de eorum numero, quibus non dicunt, etc. Cf. Ruth. II, 4. Verba postrema videntur esse repetitio et confirmatio formulæ præcedentis, parallelismi in gratiam adjecta. Vel, quod placet, accipienda sunt pro salutatione mutua, ut Chaldeus, qui his verbis hæc præmisit: *Nepes respondend illis, salutantibus viatoribus messores.* Est autem, ait Rosenmullerus, ἀπόδειξὶς hæc amabilis antiquitatis, quales sunt multe Homerice, quod simul tota bene precandi formula refertur et exprimitur, quum satis esset dicere: *Nemo bene precatur talibus.*

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

In Psalmis Gradualibus, ut initio admonimus, vicissim Propheta nunc deplorat æternas peregrinationis, nunc bona patriæ cœlestis laudat, ut tam illic quam ista ad ascendendum et festinandum hortentur. Quoniam igitur in præcedenti Psalmo multa dixit de bonis Iherusalem: nunc redit ad mala Babylonis, in qua exules sumus et peregrini.

EXPLICATIO PSALMI.

VER. 1. 4. SÆPE EXPUGNAVERUNT ME A JUVENUTE MEA, DICAT NUNC ISRAEL.

Consolatur se populus Dei in tribulatione positus, quod jam sit assuetus talibus angustiis, et semper Deo adjuvante liberatus fuerit. Conveniunt autem hæc verba populo Judæorum, dum in reedificatione templi et civitatis a vicinis gentibus oppugnaretur; et conveniunt etiam Ecclesie Christi, quæ vix unquam ab oppugnatione paganorum, vel hereticorum, vel falsorum christianorum respirare potuit. Alii igitur: « Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, dicat nunc Israel, » id est, populus Dei Israel vocatus, non mirerit si ab hostibus oppugnatur, quia nihil novi palitur, sed revocat ad memoriam præteritas angustias, et dicat: « Sæpe expugnaverunt me inimici mei » jam inde a prima mea ætate; nam vix nata Ecclesia, passa est in Abele persecutionem Cain, ac deinceps sæpissime similia pertulit. Quod attinet ad verba, id solum notandum est, verbum *expugnaverunt* positum esse pro *oppugnaverunt*; nam vox hebraica significat *angustiare*, et vox græca significat *bellaerunt*, et ex versiculo sequenti manifeste colligitur non prævaluisse hostes in populum Dei; proinde pugnas, sed non expugnasse bellasse, sed non debellasse.

2. SÆPE EXPUGNAVERUNT ME A JUVENUTE MEA, ET ENIM NON POTUERUNT MIHI.

Reddit rationem cur sæpe hostes repeterint prælium, sive pugnam; ac dicit causam esse, quia nunquam prævaluerunt: nam si semel prævaluissent, et populum Dei penitus exstinxissent, non fuisset opus tot præliis toties renovatis. Verissimum esse quod hic assertur, Ecclesiastica historia testatur. Illud, *non potuerunt mihi*, vel positum est pro, *non potuerunt in me*, vel subintelligitur aliquod, ut, *non potuerunt mihi nocere*, vel prevalere.

3. SUPRA DORSUM MEUM FABRICAVERUNT PECCATORES, PROLONGAVERUNT INIQUITATEM SUAM.

Quod propriis verbis Propheta dixerat, id nunc per similitudines et metaphoras repetit et confirmat; dicit igitur populus Dei de persecutoribus suis: « Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, » id est, supra dorsum meum artem fabricilem exercuerunt utentes dorso meo pro incedu, quem fabri ferrarii assidue percutiunt. In hebræo habetur verbum *דרי*, quod Septuaginta vertunt *fabricare*, et S. Hieronymus *arare*; sic enim ad verbum reddidit: *Supra dorsum meum araverunt arantes*, et vere utrumque significare potest

quamvis enim non habeamus locum in Scripturis (quod ego sciam), ubi *דרי* significet *fabricare*, habemus tamen Gen. IV, vers. 22, et III Reg. cap. VII, vers. 14, vocem *choresh*, ab eadem radice, quod significat *fabrum ferrarium*, ex quo sequitur ut *charash*, significet *fabrilem artem exercere*. Neque dubium esse potest quin Septuaginta Interpretes, homines doctissimi, ex nomine *fabri* deduxerint verbum *fabricare*, quod hoc loco non significat, edificium erigere ex lapidibus et lignis (inepta enim similitudo videretur, si quis diceret super dorsum hominis domum, vel edificium quodlibet fabricari); sed, ut diximus, significat juxta proprietatem vocis hebraice, fabricare instrumenta ferrea super dorsum, quasi super incedem; quæ similitudo significat assiduum et durissimum persecutionem: nihil enim crebrius et fortius percuti solet, quam incus a fabris. Idem significatur verbis sequentibus, « prolongaverunt iniquitatem suam; » prolongatio enim iniquitatis est continuatio persecutionis, quam semper boni patiuntur a malis. S. Hieronymus verit, *prolongaverunt sulcum suum*. Sed quamvis vox hebraica, quæ nunc habetur in hebræo textu, significet *sulcum*, tamen si una littera postponatur, vel altera anteponatur, significabit *iniquitatem*, et hoc modo sine dubio legerunt Septuaginta Seniores; et quod littera *tau* debeat anteponi, perspicuum est ex eo, quod ubi nunc est, otiosa est et supervacanea. Itaque Septuaginta non legerunt *למענתו*, *sulcum suum*, sed *למענתו* *iniquitatem suam* a voce *avon*, quæ est *iniquitas*. Sed licet nos hoc modo concordemus lectionem græcam et latinam cum hebraica, et sententiam Vulgatæ lectionis omnino sequendam esse existimemus, tamen non negamus lectionem S. Hieronymi habere etiam bonum sensum, si ita exponatur: *Supra dorsum meum araverunt arantes, prolongaverunt sulcum suum*, id est, supra dorsum meum jugum gravissimum posterunt, et me quasi bove abusi araverunt arantes, et non parvo tempore me jugum ferre compulerunt, sed tempore longissimo, quoniam longissimum sulcum ducere voluerunt.

VER. 4. 4. DOMINUS JUSTUS CONCIDIT CERVICES PECCATORUM: CONFUNDANTUR ET CONVERTANTUR RETROSUM OMNES QUI ODERUNT SION.

Consolatur nunc Propheta populum Dei, prædicans non procul abesse vindictam divinam in impios persecutores justorum, quasi dicat: Bono animo estote, justi, quoniam persecutores quidem vestri injuste dorsum, sive cervicem vestram nunc premunt: sed paulo post Dominus justus juste cervices ipsorum non premet, sed concidet, et in frusta comminetur gladio suo, ut nunquam amplius vobis nocere possint; et tunc demum confudentur, qui antea superbe exultabant, et convertentur retrorsum fugientes et cadentes omnes illi qui oderunt et persequeban-

tur populum Domini. Observa primo, illud, *concidit*, in textu græco et hebræo esse in præterito, *concidit*. Sed tamen S. Hilarius et S. Augustinus legunt et exponunt, *concidet*; proinde videtur fuisse varia lectio in textu græco, quam illi secuti sunt. Hebraica vero lingua facile patitur mutationem temporum, ut possimus præteritum accipere pro futuro. Itaque non est facile mutanda lectio nostra latina. Sed sive legamus *concidit*, sive *concidet*, sensus constat. Deus enim jam concidit cervices multorum persecutorum, ut Pharaonis, Nabuchodonosoris, Balthasaris, Antiochi, Neronis, Domitiani, Diocletiani, et similium; et in futuro etiam concidet cervicem omnium aliorum, qui similiter persecutores piorum, vel erunt, vel sunt. Observa secundo, pro verbo *cervices*, in hebræo esse *laques*, sive *funes*; sed verisimile est Septuaginta non legisse *concidit dorsa*, ut ostendat simili pœna puniendos peccatores, sed graviore. Observa tertio, quod dicitur Deus *concidere cervices peccatorum*, intelligi de peccatoribus superbis, vel obstinatis; nam peccatoribus, qui humiliter confitentur peccata sua, et emendare cupiunt, Deus non concidit cervices, sed medetur languoribus ipsorum. Observa quarto, illa verba, *confundantur et convertantur retrorsum*, non esse proprie imprecationem, sed prædictionem, ut sæpe monuimus. Sed si quis velit accipere, ut verba sonant, poterit ipse imprecationem exponere, ut nimirum sit imprecatio bonæ confusionis, quæ penitentiam adducit, et conversionis a peccatis ad Deum; sed prior expositio est magis ad litteram.

5. FIANT SICUT FIENUM TECTORUM, QUOD PRIUS QUAM EVELLATUR, EXARUIT.

6. DE QUO NON IMPLEVIT MANUM SUAM, QUI METIT, ET SINUM SUUM, QUI MANIPULOS COLLIGIT.

Alia est imprecatio, quæ similiter prædictionem notat: significat enim brevissimam fore persecutorum felicitatem, et mirabilis amplificatione comparat eam feno, quod est res per se vilis et fragilis, et, sicut dicitur in Evangelio: « hodie est, et eras in ciliabanum militum; » sed non contentus feno comparasse, addit similem esse feno, quod non in campis, sed in tectis domorum nascitur, id est, herbe minutissime, quæ nascitur super tecta, quæ nullius est pretii, nullique usui apta: ac propterea nemo illam metit, neque in manipulos redigit, sed arcescere et perire permittit. Sed quamvis hæc amplificatio sit apud nos, qui nihil videmus vilius et fragilius, tamen cum ad iudicium novissimum venerimus, fortasse hæc non amplificatio, sed extenuatio nobis videbitur, quid enim erit tunc cernere viros quidem potentissimos et ditissimos, et qui se domos suas